

Vai pēc Latvijas prezidentūras ES Padomē valsts interešu pārstāvība Eiropas Savienībā ir bijusi politiska prioritāte?

Pārskats par Latvijas pārstāvību ES Padomēs

Galvenās tēzes:

- Noslēdzoties Latvijas prezidentūrai ES Padomē (2015.gada 1.janvāris – 30.jūnijs), Latvijas politiķiem bija iespēja izmantot prezidentūras laikā gūtās zināšanas, pieredzi un kontaktus tam, lai sekmīgāk aizstāvētu Latvijas intereses ES līmenī.
- Dati par Latvijas pārstāvību ES Padomē liecina, ka politiskajā līmenī šī iespēja ir izmantota tikai daļēji. Kopumā Laimdotas Straujumas valdībai Latvijas interešu politiska pārstāvēšanai Eiropas Savienībā ir bijusi augstāka prioritāte nekā Māra Kučinska valdībai. Māra Kučinska valdības ministri un parlamentārie sekretāri caurmērā retāk brauca uz Briseli pārstāvēt Latvijas nacionālās intereses.
- Māra Kučinska valdības laikā Latvijas ministri un parlamentārie sekretāri visbiežāk personiski pārstāvēja Latvijas intereses ES Ārlietu padomē, ES Tieslietu un iekšlietu padomē un ES Vides padomē. Šī paša līmeņa amatpersonas apmeklēja tikai 21% no ES Izglītības, jaunatnes, kultūras un sporta padomes sanāksmēm, kā arī tikai 32% no Konkurētspējas padomes sanāksmēm.
- Māra Kučinska vadības laikā divas ministrijas ir nodrošinājušas politisku pārstāvību pilnīgi visās ES Padomes sēdēs: Iekšlietu ministrija un Satiksmes ministrija. Tikai vienu reizi (6% no visām sanāksmēm) Izglītības un zinātnes ministriju ir pārstāvējis ministrs, uz visām pārējām sēdēm sūtot ierēdņus.

1. Pārskata mērķis	3
2. Metodoloģija	3
3. Datu analīze un galvenie secinājumi	4
3.1 Straujumas un Kučinska valdību salīdzinājums	4
3.2 Kurās ES Padomes formācijās Latvija tika labi/vāji politiski pārstāvēta Māra Kučinska valdības laikā?.....	4
3.3 Kuras ministrijas nodrošināja augstu/zemu politisku pārstāvību?.....	5
4. Māra Kučinska valdības ministru komentāri par to, kādēļ Padomēs būtu svarīgi piedalīties pašiem ministriem	7
4.1. Ārlietu ministra Edgara Rinkēviča komentārs	7
4.2. Ekonomikas ministra Arvila Ašaradena komentārs	7
4.3. Finanšu ministres Danas Reiznieces-Ozolas komentārs	7
4.4. Labklājības ministra Jāņa Reira komentārs	9
4.5. Tieslietu ministra Dzintara Rasnača komentārs	9
4.6 Zemkopības ministrijas komentārs.....	9

1. Pārskata mērķis

Šī pārskata mērķis: noskaidrot, vai un kuras Latvijas politiskās amatpersonas ir izmantojušas ES prezidentūras laikā iegūtās zināšanas un kontaktus tam, lai aktīvāk pārstāvētu Latvijas intereses Eiropas Savienības Padomē.

Eiropas Savienības Padome ir institūcija, kurā tiek saskaņotas dalībvalstu intereses. Laikā no 2015.gada 1.janvāra līdz 30.jūnijam Latvija bija prezidējošā valsts Eiropas Savienības Padomē. Eiropas Savienības paražas liek prezidējošajai valstij uzvesties kā godprātīgam sarunu vedējam (*honest broker*), šajā laika posmā saskaņojot citu valstu intereses, bet cenšoties izvairīties no savas valsts interešu uzkrītošas lobēšanas. Vienlaikus prezidentūras laikā iegūtajām zināšanām un kontaktiem būtu jāļauj dalībvalstīm jaudīgāk cīnīties par savas valsts interešu aizstāvību nākamajos gados pēc prezidentūras noslēguma.

2. Metodoloģija

Pārskatā aptverta ES Padomju sanāksmju norises periods: 2015.gada jūlijs (ieskaitot) – 2018.gada maijs (ieskaitot).

Izpētes objekts: kopumā iegūti dati par 350 gan formālajām, gan neformālajām ES Padomes sēdēm.

Par katru sēdi tika iegūta šāda informācija:

- 1) Padomes nosaukums un formācija;
- 2) Ministrija, kura gatavoja Latvijas nacionālo pozīciju par attiecīgās Padomes darba kārtību;
- 3) Amatspersona, kura pārstāvēja Latviju attiecīgajā padomē (amatspersonas veids – politiķis, ierēdnis vai diplomāts; ieņemamais amats; amatspersonas vārds un uzvārds).

Lai pārlicinātos par to, ka no Ministru kabineta un ES Padomes mājaslapas iegūtie dati nav kļūdīgi, tie tika aizsūtīti visu ministru sabiedrisko attiecību padomniekiem ar lūgumu komentēt iemeslus, kādēļ ministram ir vai nav bijis svarīgi personiski piedalīties ES Padomes sēdēs, pievienojot arī Excel failu ar visām Padomes sēdēm, kur – atbilstoši Providus savāktajiem datiem – attiecīgā ministrija bija nozīmēta kā atbildīgā par nacionālās pozīcijas izstrādi un pārstāvēšanu. Uz šo lūgumu atsaucās sešas ministrijas.

Izpēti veica: Linda Jākobsone, Marta Kaulakāne, Iveta Kažoka

3. Datu analīze un galvenie secinājumi

3.1 Straujumas un Kučinska valdību salīdzinājums

Salīdzinot laika posmu uzreiz pēc Latvijas prezidentūras (Laimdotas Straujumas valdības atlikušais laiks no 2015.gada jūlija līdz 2016.gada 11.februārim) ar Māra Kučinska valdības periodu, jāsecina, ka Laimdotas Straujumas valdības laikā Latvijas interešu pārstāvēšana ES ir bijusi lielāka prioritāte – politiskās amatpersonas¹ pārstāvējuši Latvijas intereses caurmērā 87% no visu ES Padomju sēdēm. Māra Kučinska valdības laikā Latvijas intereses politiskajā līmenī tika pārstāvētas tikai 75% no visām ES Padomes sēdēm, uz katru ceturto sēdi politiku vietā sūtot ierēdņus vai diplomātus.

3.2 Kurās ES Padomes formācijās Latvija tika labi/vāji politiski pārstāvēta Māra Kučinska valdības laikā?

Tabula Nr. 1 liecina, ka Latvijas intereses politiskajā līmenī tika gandrīz vienmēr pārstāvētas ES Ārlietu padomē, ES Tieslietu un iekšlietu padomē, kā arī ES Vides padomē (vairāk nekā 90% no sēdēm Latvijas intereses pārstāvēja politiska amatpersona).

Vienlaikus politiska prioritāte nebija Latvijas interešu pārstāvēšana Izglītības, jaunatnes, kultūras un sporta padomē (politiku pārstāvība 21% no sēdēm) un Konkurētspējas padomē (32% no sēdēm).

Tabula Nr.1. Latvijas interešu pārstāvja amats ES Padomēs

Padome	Latviju pārstāv politiķis	Latviju pārstāv ierēdnis	Latviju pārstāv diplomāts
FAC (Ārlietu padome)	97%	0%	3%
JHA (Tieslietu un iekšlietu padome)	97%	0%	3%
ENVI (Vides padome)	93%	0%	7%
TTE (Transporta, telekomunikāciju un enerģētikas padome)	83%	17%	0%
AGRI (Lauksaimniecības un zivsaimniecības padome)	82%	11%	7%
GAC (Vispārējo lietu padome)	80%	7%	13%
EPSCO (Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības padome)	62%	19%	19%
ECOFIN (Ekonomikas un finanšu padome)	46%	18%	36%
COMPET (Konkurētspējas padome)	32%	55%	14%
EYCS (Izglītības, jaunatnes, kultūras un sporta padome)	21%	71%	7%

¹ Ar politiskajām amatpersonām šajā pārskatā tiek saprasti ministri un parlamentārie sekretāri

3.3 Kuras ministrijas nodrošināja augstu/zemu politisku pārstāvību?

Tabula Nr.2 liecina, ka Māra Kučinska vadības laikā divas ministrijas ir nodrošinājušas 100% politisku pārstāvību ES Padomes sēdēs: Iekšlietu ministrija un Satiksmes ministrija. Vienlaikus interesanti atzīmēt, ka ja iekšlietu ministrs Rihards Kozlovskis ir visas sēdes apmeklējis pats, tad satiksmes ministrs Uldis Augulis nav apmeklējis nevienu ES Padomes sēdi, Latvijas interešu pārstāvību deleģējot savam parlamentārajam sekretāram Edgaram Tavaram.

Caurmērā Māra Kučinska valdības laikā ministri ir apmeklējuši 55% no visām ES Padomēm.

Neparasti zemu politisku pārstāvību ES Padomēs ir nodrošinājusi Izglītības un zinātnes ministrija, kur 94% no visām sēdēm ministriju ir pārstāvējuši ierēdņi. Arī Veselības ministrija politiski pārstāvēta ir bijusi tikai vienā ceturtajā daļā no visu ES Padomes sēžu.

Tabula Nr.2. Latvijas ministriju pārstāvji ES Padomē Māra Kučinska valdības laikā

Padome	Latviju pārstāv politiķis	Latviju pārstāv ierēdnis	Latviju pārstāv diplomāts
Iekšlietu ministrija	100%	0%	0%
Satiksmes ministrija	100%	0%	0%
Ārlietu ministrija	94%	0%	6%
Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	93%	0%	7%
Tieslietu ministrija	93%	0%	7%
Aizsardzības ministrija	88%	0%	12%
Labklājības ministrija	83%	0%	17%
Zemkopības ministrija	82%	11%	7%
Ekonomikas ministrija	57%	30%	13%
Finanšu ministrija	44%	25%	31%
Kultūras ministrija	40%	40%	20%
Veselības ministrija	25%	50%	25%
Izglītības un zinātnes ministrija	6%	94%	0%

Kontekstam svarīgi norādīt, ka ES Padomju skaits dažādos resoros nav vienmērīgs. Tabula Nr.3 liecina, ka Māra Kučinska valdības laikā visbiežāk uz Briseli bija jādodas Ārlietu ministrijas pārstāvjiem (105 sēdes), visretāk – Kultūras ministrijas pārstāvjiem (6 sēdes).

Tabula Nr.3. ES Padomju skaits sadalīts uz ministrijām

Ministrija	Cik ES Padomes notikušas Māra Kučinska valdības laikā (posmā no 2016.gada 12.februāra līdz 2018.gada 30.maijam)?
Ārlietu ministrija	105
Finanšu ministrija	39
Zemkopības ministrija	34
Ekonomikas ministrija	30
Iekšlietu ministrija	28
Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	21
Izglītības un zinātnes ministrija	20
Tieslietu ministrija	19
Labklājības ministrija	15
Aizsardzības ministrija	11
Satiksmes ministrija	11
Veselības ministrija	10
Kultūras ministrija	6

4. Māra Kučinska valdības ministru komentāri par to, kādēļ Padomēs būtu svarīgi piedalīties pašiem ministriem

Domnīca Providus par katru ministriju apkopotos datus aizsūtīja ministru sabiedrisko attiecību padomniekiem komentāra sniegšanai par to, vai ministriem ir svarīgi pašiem personiski būt ES Padomes sēdēs un, ja jā, tad kādēļ. Komentāri tika saņemti no sešām ministrijām.

4.1. Ārlietu ministra Edgara Rinkēviča komentārs

“Līdzdalība Padomēs ir jāvērtē pēc izskatāmo jautājumu būtiskuma, taču ir svarīgi, ka tajās piedalās politiskas amatpersonas – Latvijas gadījumā tas ir ministrs vai parlamentārais sekretārs, jo tam ir nozīme, ņemot vērā izskatāmo jautājumu politisko raksturu. Visbeidzot statistika uzskatāmi parāda, ka ministrijām ir gana liela noslodze, piemēram, Ārlietu ministrijas kompetencē ir 4 padomes - Ārlietu padome, Vispārējo lietu padome, šobrīd papildu arī 50.panta formātā, kā arī Ārlietu padome attīstības un ārējās tirdzniecības formātā. Daudzās valstīs par šiem jautājumiem atbild vairāki ministri, piemēram, ārlietu, Eiropas lietu, attīstības un ārējās tirdzniecības ministri. Lai Latvijā varētu kompetenti un pilnvērtīgi politiskā līmenī pārstāvēt valsts intereses Ārlietu ministrijā ir sadalīti pienākumi starp ministru un parlamentāro sekretāri. Ministrs piedalās Ārlietu padomēs un Vispārējo lietu padomēs, savukārt parlamentārā sekretāre piedalās Ārlietu padomes attīstības formāta un, no 2016. gada vidus, arī Ārlietu padomes ārējās tirdzniecības formāta sēdēs. Šāds darba dalījums ir optimāls.”

4.2. Ekonomikas ministra Arvila Ašeradena komentārs

“Manā ieskatā ministram personiski ir svarīgi būt klāt sēdēs, kur tiek pieņemti ilgtermiņa politikas veidošanas lēmumi, tādēļ būtiska ir ministra klātbūtne lai pārstāvētu un aizstāvētu Latvijas pozīciju noteiktos jautājumos, argumentēti pārliecinātu ES kolēģus.

ES padomes sēžu apmeklējums vienmēr tiek rūpīgi izvērtēts, analizējot tās plānoto dienaskārtību un skatāmos jautājumus, to relevanci, iepriekš pieņemto lēmumu pēctecību un virzību. Attiecīgi arī tiek pieņemts lēmums par Padomes sēžu dalībnieku nominēšanu.

Uz visām ES Padomes sēdēm sagatavotās pozīcijas un delegāciju apstiprina Ministru kabinets.”

4.3. Finanšu ministres Danas Reiznieces-Ozolas komentārs

“Pateicos par Providus interesi par Latvijas interešu pārstāvniecību starptautiskajos lēmumu pieņemšanas un diskusiju formātos. Protams, ministru dalība padomes sanāksmēs ir svarīga, īpaši brīžos, kad tiek skatīti jautājumi, kas tiešā veidā skar Latvijas intereses. Vēl svarīgāk, protams, ir ne tikai piedalīties sanāksmēs, bet arī izteikties politiskajās diskusijās (īpaši, ja redzamas aktīvas domstarpības dalībvalstu vidū) par valstij, ES un/vai EMS nākotnei svarīgajiem jautājumiem, kā arī gatavot politisku viedokļu vēstījumus (piemēram, kopīgas nostājas/vēstules veidā) ar līdzīgi domājošajiem ministriem. To arī aktīvi daru.

Iespēju robežās kā finanšu ministre esmu piedalījies ECOFIN ministru sanāksmēs, sanāksmju dienās organizējot arī divpusējās tikšanās ar citu valstu ministriem, Eiropas Komisijas amatpersonām un citu starptautisko institūciju pārstāvjiem gan atsevišķu jautājumu pārrunāšanai, gan viedokļu veidošanai un aktīvajā politikā nepieciešamo neformālo attiecību stiprināšanai. Lai mērķtiecīgāk pārstāvētu Latvijas intereses, lielā mērā pēc mūsu iniciatīvas izveidojās Baltijas, Skandināvu un Īrijas valstu viedokļu saskaņošanas formāts.

Taču jāņem vērā fakts, ka finanšu ministra atbildības joma ir ļoti plaša gan iekšpolitiski, gan starptautiski, kādēļ katrā gadījumā jāvērtē, kur pārstāvība konkrētajā brīdī ir vissvarīgākā. Piemēram, 2016. un 2017. gadā Finanšu ministrija strādāja pie vērienīgas nodokļu reformas, kas prasīja vistiešāko iesaisti un pārstāvību; 2018.gadā neatliekama bija finanšu sektora reputācijas krīzes risināšana; tāpat bez ministra līdzdalības nav iedomājams darbs pie valsts budžeta sagatavošanas un nereti jāuzņemas Ministra prezidenta pienākumi.

ECOFIN sanāksmēs tiek pausta Latvijas pozīcija, kura ir apstiprināta Ministru Kabinetā un Saeimā, no kuras atkāpes sanāksmes laikā nenotiek. Kā ministre augsti novērtēju Finanšu ministrijas augstākās ierēdniecības un Latvijas vēstnieces ES kompetenci, nepieciešamības gadījumā pozīciju paužot. Ierēdniecība ir arī iesaistīta ECOFIN jautājumu sagatavošanā citās darba grupās, piemēram, EFC, bet Latvijas vēstniece ECOFIN darba kārtības jautājumus iepriekš skatīta COREPER sanāksmēs.

Dalīties ar savu pieredzi, nodot politiskus vēstījumus un pārstāvēt valsts intereses ir bijusi iespēja arī daudzos citos formātos, ko labprāt izmantoju, ja rodas ekskluzīva iespēja un to darīt aicina EK, PB, OECD, SVF. Piemēram, piedalīšanās Eiropas Komisijas rīkotajā konferencē par Daudzgaļu finanšu shēmu pēc 2020. gada, uzstāšanās Ņujorkā (ASV) ANO, OECD, Pasaules Bankas un Starptautiskā Valūtas fonda organizētās pirmās Platformas sadarbībai nodokļu jomā globālās konferences “Nodokļi un ilgtspējīgas attīstības mērķi” (Taxation and the Sustainable Development Goals) paneldiskusijā par nodokļu politikas lomu iekšzemes ieņēmumu mobilizēšanā (DRM, Fiscal Sustainability and Growth: Evidence to Date). Latvijas intereses kā Latvijas Republikas pilnvarniecei jāpārstāv arī Pasaules Bankas gada sanāksmēs, 2018.gadā arī kā Latvijas delegācijas vadītāja arī Starptautiskā Valūtas fonda pilnvarnieku pavasara sanāksmēs. Priekšstatam – vienas vizītes laikā bez divpusējām tikšanās un dalības sanāksmes notikusi dalība vairākās paneldiskusijās.

- a. Bertelsmann Foundation organizētajā paneldiskusijā Future of the digital economy par digitālās ekonomikas nākotni.
- b. Pasaules Bankas grupas organizētajā paneldiskusijā What's Age Got to Do With It? Managing Demographic Transition to Maximise Human Capital and Economic Growth par demogrāfisko pārmaiņu vadību cilvēkkapitāla un ekonomikas izaugsmes palielināšanai.
- c. Atlantic Council organizētajā paneldiskusijā Financial inclusion – A Powerful tool for Powerful Women par finanšu iekļaušanas nozīmi dzimumu līdztiesības veicināšanā;
- d. Starptautiskā Valūtas fonda organizētā foruma 9th IMF Fiscal Forum Corruption and Public Sector Governance sesijā par cīņu ar korupciju nodokļu administrēšanā, veicot institucionālas reformas (Fighting Corruption in Revenue Administration Through Institutional Reforms).

Pasaules Bankas un Starptautiskā Valūtas fonda pilnvarnieku pavasara un gada sanāksmju ietvaros tiek organizētas Pasaules Bankas Ziemeļu un Baltijas valstu grupas (Nordic-Baltic Constituency) ministru sanāksmes ar ministres un/vai ministrijas vadības dalību.

Tikpat nozīmīga bijusi dalība Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības bankas (ERAB) pilnvarnieku valdes gada sanāksmēs kā Latvijas Republikas pilnvarniecei ERAB vai dalība ikgadējās OECD (Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas) Ministru padomes sanāksmē Parīzē Latvijas delegācijas sastāvā (vadot dalībvalstu diskusiju paneļus).”

4.4. Labklājības ministra Jāņa Reira komentārs

“Manuprāt, ministru dalība šajās sēdēs ir obligāta. Ja runājam par man uzticēto sfēru, tad tieši šo sēžu laikā veidojas Eiropas kopējā labklājības nozares politika šajā jomā. Sēdēs, kur notiek debates, klātesošs ministrs var izklāstīt Latvijas intereses un tās aizstāvēt. Piemēram, jautājumi par direktīvu ieviešanu ir tikai un vienīgi politiska līmeņa lēmumi, tādēļ ministriem šo lēmumu pieņemšanas laikā noteikti būtu jābūt ES padomes sēdēs! Tā ir arī iespēja sekot līdzi Eiropas līmeņa inovācijām labklājības un sociālajās jomās, iespējams, lūkojoties uz to iespējamo ieviešanu Latvijā.”

4.5. Tieslietu ministra Dzintara Rasnača komentārs

“Latvijas prezidentūra ES Padomē 2015. gadā man bija unikāla pieredze, tās rezultātā tika nodibinātas ļoti labas koleģiālas attiecības ar Tieslietu, patērētāju un dzimumu līdztiesības komisāri Veru Jurovu, kā arī ciešāka sadarbība ar pārējo ES dalībvalstu tieslietu ministriem, īpaši neformālie kontakti ar turpmākajos gados ES Padomē prezidējošo valstu ministriem (pēc Latvijas jau septiņas prezidentūras – Luksemburga, Nīderlande, Slovākija, Malta, Igaunija, Bulgārija un Austrija).

Uzskatu, ka neformālie kontakti dod vislielāko pievienoto vērtību, attīstot gan divpusējos, gan daudzpusējos kontaktus ar pārējām ES dalībvalstīm.

Ņemot vērā pieredzi ES Tieslietu un iekšlietu ministru padomes sanāksmēs, jāteic, ka ministra personiskā dalība ir atkarīga no daudziem un dažādiem apstākļiem konkrētās valsts iekšpolitikajā dzīvē.”

4.6 Zemkopības ministrijas komentārs

“Zemkopības ministra Jāņa Dūklava iknedēļas darba kalendārs, līdzīgi kā citiem Ministru kabineta locekļiem, ir dažādu notikumu un aktivitāšu pilns. Paralēli regulārām sanāksmēm ar nozares speciālistiem, lauksaimnieku nevalstiskajām organizācijām, katru nedēļu ir paredzēta kāda reģionālā vizīte pie zemniekiem, lauksaimnieciskās un pārtikas produkcijas ražotājiem. Neizpaliek arī attālāki braucieni ārpus Latvijas, lai veicinātu Latvijas lauksaimnieciskās produkcijas eksportu uz tuvākiem un tālākiem pasaules reģioniem, kā arī aizstāvētu Latvijas zemnieku intereses, tai skaitā arī ES Lauksaimniecības un zivsaimniecības ministru padomes sēdēs.

No 2015.gada 13.jūlija līdz 2018.gada 16.jūlijam ir notikušas 35 ES Lauksaimniecības un zivsaimniecības ministru padomes sēdes, no kurām zemkopības ministrs ir apmeklējis 21 sēdi. Pārējās sēdes zemkopības ministrs nevarēja apmeklēt objektīvu iemeslu dēļ, kā, piemēram, vairākas reizes ir bijušas ārkārtas Ministru kabineta sēdes, ministrs bijis atvaļinājumā vai kādā citā svarīgā komandējumā. Ņemot vērā ES padomes sēžu nozīmību, zemkopības ministrs savā vietā uz ES padomes sēdēm ir delegējis Zemkopības ministrijas augstākās amatpersonas – ZM parlamentāro sekretāru vai ZM valsts sekretāri.”